

TIONCHAIR AGUS TRUAILLIÚ

Gníomhaíocht TT01

Téama

Taispeántas (T) agus gníomhaíocht ranga (GR). Déanfaidh daltaí iniúchadh ar an gcúis go dteastaíonn aer uainn agus cá mhéad aeir atá ár gcuid scámhóg in ann a choinneáil.

Cuspóirí

An topaic ar thionchair agus ar thruailliú a chur i láthair, cuirtear páistí ag smaoineamh ar conas a bhraithimid ar an imshaol le haer úr a fháil le maireachtáil.

Snáitheanna Curaclaim

OSIE, Eolaíocht - An bheatha dhaonna; Difríochtaí agus tréithe daonna; Próisis na beatha daonna; Ag tabhairt aire don imshaol

Scileanna

Ag ceistiú, ag breathnú, ag tuar agus ag meas

Am

20 nóiméad cur i láthair; 20 nóiméad ag iniúchadh

Nascadh le Scoileanna Glasa

Tábhacht atá le haer glan san imshaol

Tarraing anáil bhreá!

AG INIÚCHADH NA HACMHAINNE ATÁ AG SCAMHÓGA

CAD A THEASTÓIDH UAIT

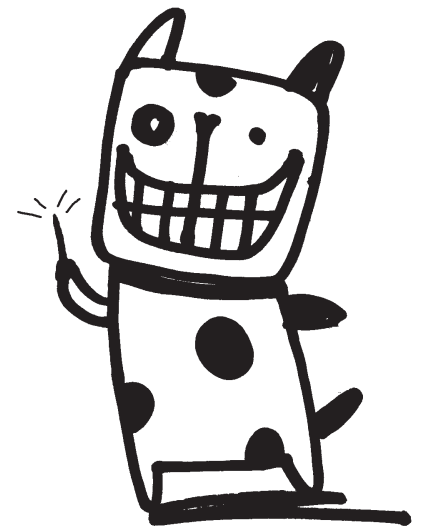
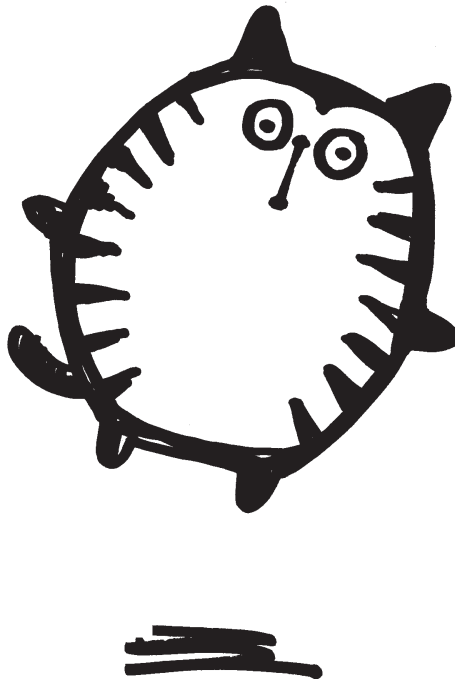
- Buidéal mór plaisteach geal a bheidh in ann 2 lítear a thógáil (dáileoír uisce mór folamh nó buidéal scairdeáin le hól as is fearr a oibríonn)
- Píosa páipéir
- Feadán plaisteach glan thart ar 60cm ar fhaid (nó déanfaidh sop atá in ann lúbadh)
- Gliú
- Báisín uisce (a bheidh in ann dhá oiread an bhuidéil a thógáil)
- Páipéar, pinn luaidhe

B'fhéarr duit ceithre chineál trealaimh a shocrú le deis a thabhairt do na daltaí oibriú i gceithre ghrúpa ar leith

CAD A DHÉANFAIDH TÚ

- 1 Iarr ar an rang anáil a tharraingt, í a choinneáil istigh ar feadh nóiméid agus ansin scaoileadh léi.
- 2 Pléigh leis an rang cad chuige go mbíonn orainn anáil. Teastaíonn aer glan ónár gcorp le fanacht beo.

- 3 Iarr ar na páistí lámh a leagan ar a gliabhrach. Míniú go bhfuil na cnámha sa chliabhrach a thugann cosaint d'orgán an-tábhachtach sa chorp - ár gcuid scámhóg.

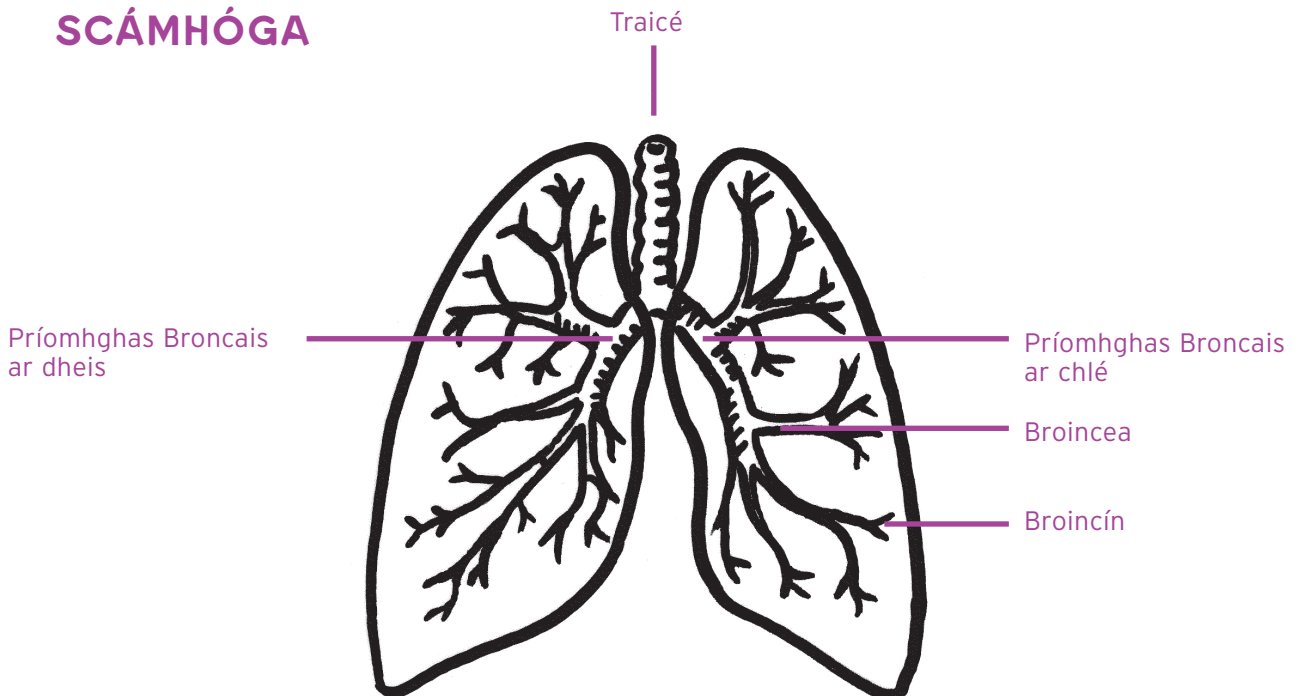

TIONCHAIR AGUS TRUAILLIÚ

Gníomhaíocht TT01

ar leanúint →

SCÁMHÓGA

- 4** Ag úsáid na léaráide ar na scámhóga taispeáin conas a anáilimid isteach aer glan tríd an srón agus/nó an mbéal. Téann an t-aer isteach sna píobáin aeir agus isteach sna scamhóga. Téann an t-aer trí fheadáin bheaga inár gcuid scamhóg: de réir a chéile faigheann na feadáin seo chomh tanaí go mbíonn ocsaigin in ann dul trí bhalla an fheadáin agus isteach san fhuil. Iompraíonn an fhuil an t-ocsáigin sin timpeall an choirp áit a n-úsáidtear é i ngach cill atá againn agus déantar fuinneamh le go mbeimid in ann a bheith ag obair agus ag súgradh.
- 5** Scaoileann ár gcuid scamhóg amach aer atá úsáidte againn nuair a anáilimid amach, mórán ar an tslí céanna a

dtarraingíonn ár gcuid scamhóg isteach ocsaigin agus a súnn siad ocsaigin

- 6** Iarr ar an rang anáil bhreá eile a tharraingt, ach an t-am seo samhlaigh cá bhfuil an t-aer ag dul - ag taisteal timpeall ár gcorp, isteach inár gcuid fola agus amach arís tríd ár gcuid scamhóg.
- 7** Pléigh leis an rang conas a bhraitheann sé a bheith ag siúl ar chosán agus tranglam tráchta le do thaobh. An mbíonn an t-aer a anáilimid isteach an-ghlan?
- 8** Tá an t-adh linn go bhfuil na scamhóga in ann fáil réidh leis na píosaí salachair is mó a anáilimid. Sáinníonn ribí beaga bídeacha sa tsrón agus sna scamhóga cuid den salachar

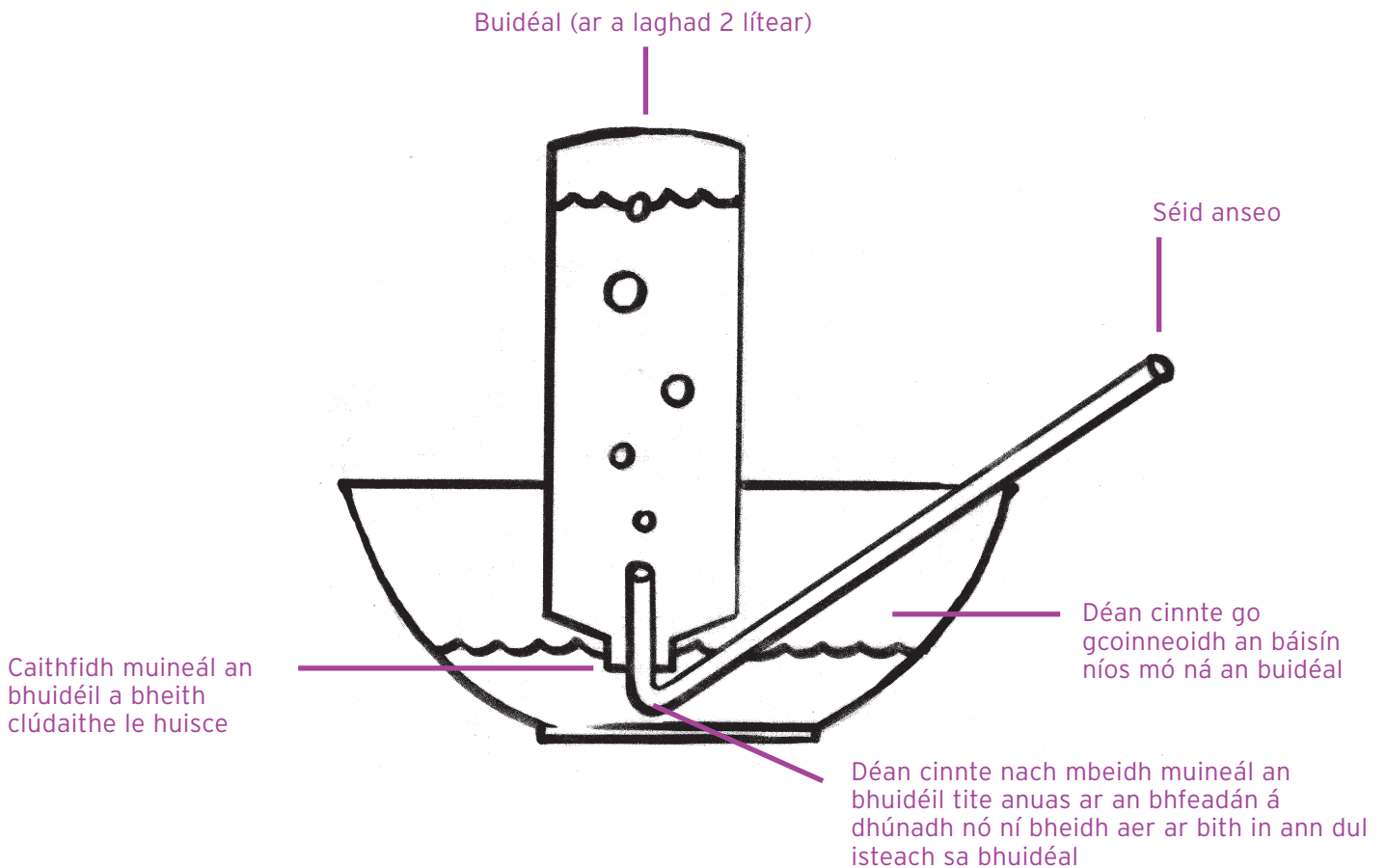
agus den deannach. Nuair a dhéanann tú sraothartach nó casacht, imíonn an salachar as do chorp.

- 9** Is cuid an-tábhachtach dár n-imshaol é aer glan. Teastaíonn aer glan uainn uile le maireachtáil: dá mbeifeá ag anáilú aer salach i gcónaí bheadh níos mó baol ann go n-éireofá tinn.
- 10** Déanfaidh na daltaí iniúchadh ar cá mhéad aeir a theastaíonn uathu gach uair a tharraingíonn siad anáil. Tugtar 'acmhainn na scamhóga' air sin. De bhrí go bhfuilimid ar fad éagsúil, agus nach bhfuil an méid céanna ionainn ar fad, bíonn difríocht ag baint leis an méad aeir a anáilimid isteach inár gcuid scamhóg.
- 11** Roinn an rang i gceithre ghrúpa.

TIONCHAIR AGUS TRUAILLIÚ

Gníomhaíocht TT01

ar leanúint →

- 12** Iarr ar gach grúpa scála a thomhas i ceintiméadair (lena gcuid rialóirí) ar phíosa páipéir. Greamaigh é sin le gliú ar thaobh an bhuidéil.
- 13** Líon leath den bháisín le huisce agus líon an buidéal mór plaisteach go barr le huisce.
- 14** Croch an buidéal os cionn an bhabhla, cuir lámh amháin ar a bharr, ag clúdach béal an bhuidéil agus iompaigh an buidéal bun os cionn go cúramach ionas go mbeidh an muineál thíos san uisce sa bháisín. Anois tarraing amach do lámh.

- Nóta:** d'fhéadfadh an buidéal a bheith trom - b'fhéidir go mbeadh ar an múinteoir é a chrochadh.
- 15** Cuir taobh amháin den fheadán plaisteach isteach i muineál an bhuidéil. Ba chóir do dhalta nó don mhúinteoir an buidéal a choinneáil díreach le linn an iniúchta.
- 16** Abair leis na daltaí nóta a dhéanamh de leibhéal an uisce in aghaidh an scála a bhí acu san ag an taobh. Scríobh síos ainm an chéad dalta a análfaidh isteach san fheadán. B'fhéidir go mbeadh daltaí ag iarraidh a dtábla féin a chur le

chéile ag tús an cheachta le haghaidh sonraí a chlárú.

- 17** Iarr ar an dalta anáil dhomhain a tharraingt agus an feadán a chur ina mbéal agus easanálú chomh fada agus is féidir leo. Cad é leibhéal an uisce anois?
- 18** Is ionann an difríocht idir an dá leibhéal agus an méid aer atá do chuid scámhóg in ann a choinneáil istigh - an acmhainn atá ag do chuid scamhóg.

TIONCHAIR AGUS TRUAILLIÚ

Gníomhaíocht TT01

ar leanúint →

Nóta: déan cinnte barr an fheadáin a ghlanadh idir gach úsáid, ag baint úsáide as tuaslagán Milton le huisce nó tuaslagán steirilithe eile.

Ceisteanna

- 1 Má bhí cónaí ort riamh in imshaol ina raibh drochchaighdeán aeir (le 'truailliú aeir'), conas a cheapfá a mbeadh éifeacht aige sin ar an méad aeir a d'fhéadfá a anáilú isteach? Conas a cheapfá a chuirfeadh aer truaillithe isteach ar phlandaí nó ar ainmhithe?

Ar aghaidh leat

- 1 D'fhéadfaí cleachtadh matamaitice a dhéanamh as seo ina ndéanfadh daltaí amach an acmhainn atá ag a gcuid scamhóg, an líon análacha a ghlacann siad in aon nóiméad amháin a chomhaireamh agus ansin a dhéanamh amach cá mhéad aeir a análann siad isteach gach lá nó gach bliain.